

Jødeoppgjøret

Forutsatt å
være todeltAv fylkesmann Oluf Skarpnes,
Kristiansand

Statsminister Kjell Magne Bondevik har i sin tale i anledning feiringen av Israels 50-årsjubileum også kommet inn på Skarpnesutvalgets utredning (NOU 1997-22). Han nevner at utvalget (som jeg ledet) delte seg i to. Videre heter det i hans tale:

«Regjeringen har valgt å legge tenkningen fra mindretallet til grunn, altså først og fremst en moralsk/etisk tilnærming . . .»

Aftenpostens morgennummer har i en lederartikkel 5.5. med overskriften «Moralsk-etisk oppgjør» gjengitt bl.a. at «Regjeringen har valgt å legge tenkningen fra mindretallet til grunn . . .»

Både til statsministeren og Aftenposten må jeg meget bestemt få tilbakelise at Skarpnesutvalget hadde til oppgave å foreslå noe «moralsk-etisk oppgjør», noe som må ligge til grunn for utsagnene. Utvalget skulle komme med en faktisk redegjørelse. «Moralsk-etisk oppgjør» er overhodet ikke nevnt i utvalgets mandat. Dette var ikke noen forglemmelse fra Justisdepartementets side. Det må tvert imot ha vært veloverveid, og det vet jeg fordi jeg drøftet vårt oppdrag med departementet før mandatet be endelig utførnet. Som bevis for dette vil jeg også vise til stortingsrepresentant Kjell Magne Bondeviks spørsmål (nr. 16) til daværende justisminister Grete Faremo i spørretimen 31.1.96, altså kort tid før utvalget ble nedsatt.

Hans spørsmål var: «Det fremgår av ulike presseoppslag (bl.a. annet Dagens Næringsliv 19.1.96) at Justisdepartementet nå vil samarbeide med en jødisk gruppe knyttet til Det Mosaiske Trossamfund i Norge for å finne ut hva som skjedde med jødene eiendommer under og etter krigen. Dette spørsmålet har både en moralsk-etisk og økonomisk side.»

Statsråden svarte bl.a.: «Det er riktig at Justisdepartementet arbeider med sikte på å kartlegge hva som

skjedde med eiendelene til de norske jødene under og etter den annen verdenskrig. I første omgang (uthevet av meg) er målet å bringe de faktiske forhold på det rene så langt det lar seg gjøre . . .»

Dette med «i første omgang» å bringe de faktiske forhold på det rene ble fulgt opp av departementet da utvalget ble oppnevnt. Selvsagt visste både departementet og utvalget at jødesaken også har en moralsk-etisk side. Men den siden var i første omgang holdt utenfor.

Jeg nevner at naturligvis drøftet utvalget mandatet – altså hva som var ventet av oss, f.eks. i møte 25.7.96 hvor det kom utsagn som «det moralske ansvar vil ligge hos de instanser som overtar utvalgets rapport». Etter min mening holdt hele utvalget (også mindretallet) seg til at det moralsk-etiske lå utenfor utvalgets oppdrag, og at det var fakta som vi var bedt om så vidt mulig å bringe frem. Se f.eks. mindretallets «Prinsipielle dissens» hvor de drøfter «omfanget av de økonomiske tap» (s. 69 sp. 1) og «Jødene økonomiske tap» (s. 70 sp. 1).

At det moralsk-etiske var holdt utenfor utvalgets mandat, ble under utvalgsarbeidet til og med drøftet med daværende stortingsrepresentant Bondevik. Han møtte utvalget 14.11.96. I referatet fra møtet (som ble godkjent av ham) heter det bl.a.:

«Bondevik mente det også burde komme et økonomisk oppgjør i tillegg til det moralsk-etiske oppgjør . . . Skarpnes fremholdt at utvalgets mandat heldigvis bare omfatter det økonomiske og ikke det moralsk-etiske.

Bondevik ville her skyte inn at han, på bakgrunn av justisministerens svar, regnet med at Regjeringen (uthevet av meg) er innstilt på å gjøre noe med denne saken både moralsk-etisk og økonomisk . . .»

Jeg har forøvrig utførlige referater av utvalgets møter, herunder fra dem som møtte i utvalget. Enhver kan om ønskelig få se referatene.

Min konklusjon er at jeg (og jeg mener hele utvalget) var klar over at oppgjøret til jødene var forutsatt å være todelt. Justisdepartementet ville at utvalget skulle prøve å finne frem til hva som var udekket økonomisk tap. Departementet, og antagelig jødene, ønsket først fakta på bordet så langt som mulig. Regjeringen skulle så deretter ta seg av både økonomisk tap og den moralsk-etiske side.

Jeg vil til slutt tilføye at jeg har håpet at man kom frem til et verdig oppgjør som jødene ville bli tilfreds med. Men utvalget var ingen forhandlingsdelegasjon. Vi skulle bringe frem fakta for det videre arbeid med saken.